

Arxiu Històric de l'Hospitalet.
C/ Joan Pallarès s/n.
08901- L'Hospitalet.

Persones entrevistades: **Maria** (M) i **Emilia** (E) **Campreciós**.

FONS: **LA MARINA**.

Data: Desembre 2.000

Entrevistadora: Dolors Marín.

Duració de la cinta: 1 hora.

Signatura: Ot7

CARA A:

E: Nosaltres som Campreciós.

Vostè es diu Maria?

E: No, jo em dic Emilia, Maria Dolors és ella, i després hi ha l'Angeleta que és la del mig, erem les tres noies.

Hi havia algú noi a la seva família?

E: No.

I vostès són de quina casa de pagès?

E: De "Cal Violet del Garro".

I de què ve aquest nom?

E: Oi, aquest nom es veu que ve de molt, però molt antic.

Ah sí?

E: Molt. Ben bé no ho sé, però deien que si a casa dels besavis hi havia hagut una minyona i tenien en allà una "rècola" d'arbres fruiters i anava la canalla a prendre fruita, i aquella noia era valenciana i els deia: "Mira xiquets que si us agarro! Que si us agarro!"

I llavors els nanos li feien la comèdia: "Si us agarro, si us agarro!" i es va quedar...

I llavorens vostès eren tres noies.

E: Tres noies. I "bueno", miri, estàvem a la casa i ajudàvem en lo que podíem.

I quants mossos tenien treballant? Quants eren a taula?

E: A taula?

Generalment.

E: Generalment? Una colla, al "menos" erem 10.

10 amb els mossos. Hi havien mossos que vivien allà i alguns que debien venir a treballar, no?

E: Sí, sí, però els que venien a treballar, aquests ja no estaven a taula. Aquests no estaven a taula.

Expliqui'm una mica què ha passat amb la casa, que els hi han tallat... o sigui, la casa de "Cal Garro" sempre ha estat aquí on estem ara?

E: Sí, sí, sí. Els avis no eren aquí, eren allà abaix, allà on hi havia la Casera, aquella casa que hi havia que l'han tirat a terra ara ja.

Sí, sí, i allà era "Cal Canari".

E: Allà "Cal Canari" era "Cal Garro". Allà era "Cal Garro".

I "bueno", les coses van venir així i els avis ja no hi van ser, l'àvia va venir al poble, a viure al poble i nosaltres aquí, aquí era el fill gran.

Ah, el fill gran dels seus avis, diguem-ne així.

E: Sí, aquest era el fill gran, i el fill gran va tenir les tres noies.

M: I després hi havia el Quimet, després hi havia el Jaumet, hi havia la tia Lola, el Quimet Fuster...

Ah, no sabia que eren parents seus.

M: Sí, el Quimet Fuster, i després hi havia...

E: La Isabel de "Cal Sarriera".

M: De "Cal Sarriera". Saps aquella casa que hi ha més avall de la plaça que fa cantonada, que hi ha un jardí que hi ha...

No, em sembla que no. A on, a vora el mercat?

M: Sí...

Allavorens el seu avi va tenir 5 nois?

M: No, tres nois i dugues noies.

Tres nois i dugues noies, i d'un dels nois és la casa on estem ara. I de quin any deu ser la casa més o menys?

E: La casa aquesta pot ser desde miri, que van comprar el Centro...

O sigui, el Centro què vol dir, el Casino?

E: El Casino.

O sigui, al 1905 em sembla.

M: No, 1800...

E: 1873.

Ah, o sigui, que devia ser 1980 o així.

E: "Por ahi", devia ser de l'època aquesta. Aquesta casa aquí sempre ha sigut de coses agrícoles.

I era més gran i l'han tallat pel carrer, no?

E: No ens han tallat pel carrer, no, ens han tallat pel metro.

Ah, pel metro?

M: El metro passa per sota aquest porxo.

Ah, sí? I llavors pel metro els hi van tallar la casa.

E: Van tallar la casa i van fer "zanja" oberta, van fer el metro, 13 metres de "fundaria". Van haver de fer un "contra-muro" per guardar la casa.

M: Sí, ens han pres de terra de la banda d'allà... El barri aquest era quasi al mig d'un...

E: Mitja casa de darrera, i d'aquí també mitja.

O sigui, que els han anat retallant per tot arreu.

E: Ja, però "bueno", som aquí.

I encara tenen terra, no? O sigui, fora d'aquí.

E: Sí, fora d'aquí.

I segueixen treballant la terra i tot.

E: Lo nostre era lo agrícola.

I llavors ha canviat molt lo que cultivaven abans i lo que cultiven ara?

E: És molt diferent, aquí sempre s'havia cultivat el de pagès.

Què vol dir el de pagès?

E: El de pages és fer camps sencers tant si és de verdura...

M: Bledes, escaroles, tomàquets...

E: "Bueno", tot lo que sigui verdura però a camps sencers, que després hi ha els hortelans, que els hortelans són els que fan trossets, i cada dia fan carro per anar a la parada.

M: "Bueno", ara camionets.

E: "Bueno", però això és lo que era.

Sí, i en canvi vostès eren camps sencers i llavors collien tot el camp.

E: Collien allò, es portava a vendre i ja estava, però el que tenia parada ha de mantenir la parada i ha d'anar cada dia portant de lo que demanen.

Clar, si és mongeta tendra, si és patata, lo que toqui, no?

E: Lo que sigui, però això ha de ser a trossets.

Sí, i en canvi vostès eren camps.

E: Eren camps, això vol dir el de pagès. Si es feia blat tot camps de blat... Es feia enciam d'aquest "trocadero" d'exportació, d'aquest es feia molt.

I síndria es feia.

E: Sí, molt poques per això.

Melons també?

E: Sí, però d'això se'n feia poc.

M: Col...

E: "Bueno", es feia la verdura.

I lo falç i tot això també feien per les bèsties?

E: Per les bèsties.

I llavorens què li anava a preguntar? I ara, a partir dels anys 60, quan Hospitalet es va quedar sense La Marina, vo`stès han seguit tenint "terrenos" a La Marina o no? O els tenen a Viladecans o al Prat?

E: Aquí no, són esparcits ara.

Ah, els tenen esparcits per aquí a prop també.

E: Sí, hem de marxar de Hospitalet als pobles del voltant.

Clar, perquè hi ha alguns que els van comprar a l'Ebre, però vostès no, estan per aquí com la majoria.

E: No ens hem mogut.

Molt bé, molt bé. I llavors vostès encara que visquessin a Marina es sentien vinculades a la parròquia de l'Hospitalet i totes les festes que feien a la parròquia, no?

E: Clar que sí, totes.

Llavors venien a missa els diumenges i tot això?

E: Sí.

M: I allavors després hi havien els casaments que feien a Bellvitge del poble, molts casaments els feien a Bellvitge, i ho guarnien les administradores.

E: Ah, es que ella havia sigut administradora.

M: Hi havien dos nois fills de cases de pagès, que feien la recolecta i anaven i llogaven els capellans, "hasta" inclús per cantar venien els ???? de Montserrat.

Sí? I vostè era administradora?

M: Sí, només durava dos anys.

Dos anys, i eren les noies pageses, acostumaven a ser.

M: Sí, i les nois també.

O sigui, eren les administradores de Bellvitge, clar, que era la parròquia diguem-ne dels pagesos.

M: Els nois es cuidaven dels capellans, d'anar-los a llogar, perquè feien oficis de capellans, i pel dia de Sant Isidre donaven un ramet de flors a cada persona, i se'n cuidaven de que haguessin les sardanes i de que... "hasta " ball rodó havien fet.

Ball rodó què és? Com una sardana?

E: Balls de saló.

Ah, balls de saló és ball rodó.

M: Sí.

Ja m'han dit que guarnien, no? Que alguna casa de pagès la guarnien i anaven tots...

M: Després sí, després més cap aquí.

Sí, a vegades m'han dit que "hasta" posaven "alfombras" a terra quan el terra no era de ciment, per poguer ballar.

M: Sí, això era després més joves, més cap aquí. Però allà a Bellvitge s'havien fet molts casaments i ja dic, el guarníem nosaltres, inclús després ells els anaven a buscar per fer el sermó, llavors no ho feia el mateix capellà el sermó.

Ah, no? Ho feia un altre?

M: Un altre, però que fos bo!

Ah, sí? carai!

M: No, era bonic, i anaven totes les tartanes cap allà, i baixava molta gent d'aquí Hospitalet per la Perellada.

Ah, clar, baixaven recte cap avall, no?

M: Sí.

Expliqui'm lo que em deien vostès de que vostès feien aquella representació, que era molt maco.

M: Ah, això era el professor de Hospitalet, d'això se'n cuidava el meu "tio", que també era Garro.

I com se deia el seu "tio"?

M: Quimet.

Ah, que era el Quimet Fuster?

M: No, Quimet Garro.

Ah, Quimet Garro, i ell organitzava aquestes processons que em deien vostès l'altra dia?

M: Sí, fèiem una processó molt maca, venien molta gent de tot arreu a veure-la.

I això era després de la guerra?

E: No, "antes" de la guerra ja es feia, i al acabar la guerra allavors es va tornar a prendre.

M: Hi havia els soldats armats, hi havia la samaritana, que havia sigut ma germana, hi havia... o totes dugues germanes, i

després hi havien les tres Maries, hi havien els santons, hi havia Herodes i Pilat...

I qui els hi feia les disfreses?

E: "Cada cual" s'ho havia de fer.

Ah, sí?

M: O llogar.

I vostè quan va anar de samaritana com anava? L'àvia m'ho deia, que era molt divertit.

E: "Pues" mira, portava una brusa blanca i unes faldilles llargues i llavors portava una toca, allò que feien així, i a sobre d'aquí portava una faixa llarga així i agafada així, i una gerra.

I els diàlegs que feien vostès en aquesta...?

E: No, no en fèiem de diàleg.

Ah, només era que desfilaven a la processó.

M: Sí, i després també hi havia la cena... com pujats a dalt d'un carro amb cavalls d'aquells "carromatos" que abans portaven les pedres al molí. Doncs hi posaven una taula i allà eren els dotze o tretze, els tretze apòstols. Després hi havien els apòstols caminant, allò que feia el Judas amb el palmó trencat cara avall, arrastrant-lo... no sé, hi havien els sants ???? que anaven amb vestes.

Què són vestes?

E: Bestes són aquells vestits negres amb les caputxes...

Ah, amb caputxes, aquells dels "cucuruchos"?

E: Sí.

M: Que només es veuen els ulls.

Els ulls, sí, sí.

E: Això són vestes.

Ah, no ho sabia que es deia així.

E: Ara, depén de la cofradia té un color o té un altre.

M: Així com hi han els que porten el Sant Crist...

Ah, sí, que aquests encara surten quan van a Montserrat.

E: Sí, però aquests no van amb caputxa, aquests porten la vesta.

M: Després hi havien molts... molts pasos, d'aquells hi havia molts, no sé què s'en deuen de fer avui dia.

No, és veritat.

M: Perquè eren molt macos.

E: Hi havien imatges maques, eh?

Sí, perquè jo he vist fotos i eren grans i macos.

M: Eren abans de que la Torrassa agafés fama.

Ah, perquè llavors va sortir la competència, no?, de la processó de la Torrassa.

M: "Bueno", però no va ser competència, va ser perquè aquí quan... Després hi anaven els soldats armats...

Però què era, que anaven vestits de romans?

E: Sí, vestits de romans feien els seus pasos, feien com uns ballets...

Ah, que feien figures d'aquestes que fan de vegades, la tortuga o la creu, tot això.

E: Sí, feien allò que fan, d'anar cap aquí, cap allà.

I eren soldats de la Remunta o no? O eren gent del poble?

E: Ho feien nois de la Remunta, perquè ja sabien instrucció.

Clar, llavors ja només s'havien de posar la roba i ja està.

E: I allavors els ensenyaven el que havien de fer, així ja anaven tots més iguals.

I vostès havien "d'ensayar" abans de fer-ho tot això?

E: No.

I com ho triaven? O vostès anaven i deien: "Jo vui sortir aquest any a la processó?"

M: No, ja t'ho deien.

Ah, sí?

E: "Bueno", hi havia els que es cuidaven de...

De la parròquia i ja anaven avisant no?

E: De la parròquia, i deien: "Bueno", tu, què voldràs venir?" "Bueno". Llavors sortíem.

Els hi volia preguntar, a part d'això feien més festes? O sigui, havia per exemple, per Sant Antoni era una gran festa per la gent de pagès, no?

M: Sí, i després quan hi havia la Festa Major d'estiu, i la Festa Major d'hivern.

E: Escolta'm, per Sant Antoni sí que es fornien els carros.

M: Es feia el sorteig de Sant Antoni, i la benedicció.

E: Es feia la benedicció dels animals, i els carros sortien guarnits i les cavalleries també, totes fornides. Aquí hi havien mules, i sortien les tres mules... Hi ha fotografies de les tres.

Ah, sí? I això ho guarnien vostès?

E: Sí, els guarniments són fets, eh? Les mules porten en els guarniments campanes...

M: I els cavalls piquerols.

Ah, sí? O sigui, les mules campanes i els cavalls piquerols.

E: Les mules porten les campanes i en els guarniments porten una pasamaneria amb borletes, amb boletes, eh?, de color granates o així. I els cavalls en portaven piquerols i "taxetes" dorades.

O sigui, que els guarniments eren diferents.

E: Són diferents, es diferencien els uns dels altres.

M: I portaven la bandera i els cordons també.

Ah, clar, que brodaven les... I allavorens la bandera què

representava?

M: La bandera de les mules i hi havia la bandera dels cavalls.

Ah, sí? I això deu estar a l'església o al museu oo no?

E: No, no, una era... la de Cal...

M: Pujol, la Maria Pujol.

Ah, la Maria! Ah, ja li preguntaré.

E: La Maria Pujol tenia la bandera, no sé ara si la té o no la té, eh? La Maria Pujol a casa seva, son pare era el que guardava diguessim la cofradia, i era la vermella, la de les mules, era la que guardava.

M: Granate.

E: Granate. Era maca, molt brodada i maca.

M: No era vermella, era granate.

E: Granate era. I després l'altre era a "Cal Passalriu".

Ah, sí, que el vaig anar a entrevistar, clar.

E: Doncs miri, l'hagués pogut preguntar-li.

Ah, no ho sabia, no em va dir res.

E: Doncs si no li vas preguntar.

Clar, no li vaig preguntar, va dir lo que hi havia abans i tal, ja li preguntaré, ja li trucaré un dia.

E: Doncs ell guardava... Home, com a cada "puesto", tenen a la cofradia doncs el major guarda les coses.

LLavors les guardaven cada any i les anaven treient cada any.

E: Allavors hi havia el "abanderado" i al costat dos que portaven els cordons.

Ah, que aguantaven els cordons.

E: Però en cavall, eh?

Ah, tot a cavall.

E: Tot a cavall.

M: La mula nostra cada any sortia d'"abanderado" perquè era molt alta.

E: I de vegades havia sortit en reportatges en els diaris de Barcelona.

Ah, sí? I llavors què feien? Venien desde Bellvitge cap al Centre...

E: No, no, de Bellvitge no, tot s'organitzava a Hospitalet.

I llavors vostès anaven desde aquí cap a Hospitalet i llavors feien el...

E: S'organitzaven i feien el "recorrido" per la carretera i hi havia la benedicció i després feien recorregut i allavors els "daban" un tortell.

A cada família diguem-ne que anava.

E: A cada cavaller.

M: I a la nit feien ball al "Centro".

Ah, clar, el Centre era el lloc dels pagesos, clar.

E: I llavors hi feien la toia, i per toia feien un tortell.

Ah, la toia era un tortell, i havien de comprar els nois a les noies o què?

E: Un tortell enorme.

Enorme, sí?

M: I llavors se'l partien tots els que ballaven, la toia.

E: No, "bueno" cada un feia el que... Una vegada vaig ballar i resulta que volien anar tots plegats al café i mentjar-se-la i veure-se-la tots, que ja estava bé, però altres que no... perquè la toia surt per un, se sorteja i surt per un.

Doncs: "Que no, que no, que si li donaven a ell que la volia ell, que la volia ell! Vam dir: "Bueno", mira..." Al final va sortir i em va tocar a mi, "bueno", a mi i a la parella.

Em va tocar a mi, i vem venir cap aquí a casa, la feinada era que per un trosset tan gros, i per tirar aquest caminet ens va caure, va quedar tot a trossos...

M: Però perquè aquí abans no era així pla...

Eren sots?

E: No, no, que era un caminet.

M: I la riera passava per dintre descoberta.

Ah, clar, que aquí baixava la riera, o sigui, baixava una cap allà, que era la de la CAMPSA, i llavors a vostès els hi baixava la del Repartidor, clar.

E: Sí, la del Repartidor baixava per aquí, i havia uns marges de terra alts i per sobre, una amplada així, tothom passava per dalt, bicicletes o nosaltres, tothom passava per dalt. I ens va caure el tortell... tot a trossos però "bueno", miri, són anècdotes de...

I llavors també anaven un dia vestides de gala, no? A la Festa Major hi havia un ball molt maco.

E: Sí, els vespres, a la nit.

A la nit.

E: A la nit.

Llavors es feien els vestits expresament, no?

E: Hi havia el ball de Deu...

M: Això per la Festa Major.

E: A la Festa Major...

Que era a l'estiu, per quan?

M: Però no era pels pagesos sol, era per tothom.

E: Era al poble, eh? Això era al poble. Es feia el ball de Deu que era com sortir a la Festa Major diguessim, i a la tarda ja tothom anava amb vestit, i a la nit tornaven a ser els vestits de gala, a les nits...

Sempre vestit de gala, no? Se'ls feien vostès? No, les modistes o el compraven fet, no?

E: No, no, modistes. No, llavors no es comprava gaire fet.

No, era una modista que prenia mides i ja està.

E: Era diferent d'ara. Ara vas i compres allà on te sembla.

Sí, i abans no, abans tenien que fer tot a la...

E: Tot a la mida.

Sí, és veritat. I llavorens com era la vida d'una dona de pagès? Per exemple, la seva mare què feia?

M: La mama? "Pues" la mama ajudava molt al papa, perquè el papa no havia estat amb molta salut.

No?

M: A temporades.

E: Ella ajudava i es cuidava de la casa.

De fer el menjar també de tota la colla, de tots aquests 10 a la taula?

E: Sí, sí, ella es cuidava de fer el menjar i de ser la mestressa, d'organitzar totes les coses.

M: Però el papa va ser uns anys diguessim que va tenir salut després i ja.

I llavorens per exemple, elles, ls dones, què feien de dinar cada dia?

M: Escudella i arròs.

Sí? això era lo més normal?

M: Sí, escudella cada dia.

E: Cada dia una olla.

Ah, sí? Cada dia, cada dia, però això al migdia.

M: "Menos" el dijous.

E: I el dijous i el diumenge arròs a la casola. Això era la variació, ara després sempre també hi havia un dia...

M: Carn a la brasa al de matí per esmorzar.

Això, l'esmorzar era molt fort, no?, pels homes que anaven al camp i tot això.

M: Sí.

E: Al vespre es coien mongetes seques...

M: Amb broquil.

E: ...i verdura. Mongetes seques i verdura.

I per sopar?

E: Allavors les mongetes i la verdura que quedava al de matí es fregien i llavors es feia un tall de carn a la brasa.

M: O cansalada.

E: O butifarra.

M: Però amb molta carn.

E: Molta carn.

Clar, per donar força als homes, no?

E: Sí.

I conills també? Perquè la seva germana diu que a vegades feien conills també per berenar o així, si era època de sega o així.

E: Sí, sí, llavors sí, o esqueixades també es feien.

Ah, esqueixades també?

M: I sardines i anengades...

E: Obertes, d'aquelles obertes.

Que es feien abans.

E: Que es feien obertes amb força tomàquet, all i julivert.

M: Però més aviat esqueixada feien.

E: Feien esqueixada, sí.

I tot això ho feia la seva mare o tenia alguna noia que l'ajudés?

E: Aquí n'hi havia però això són coses que organitza la...

M: Allí hi havia una minyona.

Tenia una noia, clar, perquè si no entre la roba de tots i llits i de tot.

E: No, la roba "cada qual" se la cuidava ell, no es rentava a casa la dels mossos.

Ah, els mossos cadaun s'espabilava...

E: Sí, perquè tots els mossos tenien lavandera.

Què vol dir lavandera? Una noia que els hi venia a netejar?

E: No, el dissabte o el diumenge agafaven la roba de la setmana, en feien un farcellet amb un mocador o un jersei i la portaven que hi havien dones que es cuidaven, que no es movien de casa però mira, si guanyaven...

Dones vídues o dones grans...

E: Sí, o joves.

També, que feien de lavanderes.

E: Rentaven a casa.

Aquí a Hospitalet hi havien?

E: Sí, rentaven a casa la roba de la gent que els hi donava a rentar, i la rentaven, la plegaven, si era per planxar devia ser un altre preu o...

No ho sabia això, veus?

E: Doncs els mossos a les cases... els llits sí.

Clar, els llits era una cosa de la casa.

E: Era cosa de la casa, els llits era de la casa però lo seu particular, tot això...

I aquestes lavanderes fins quins anys debien estar fent això més o menys?

E: Tota la vida.

Sí, però vui dir, per exemple, fins als anys 60 o 70 encara hi havia senyores que rentaven així?

E: No sé, fins els anys 70 potser ja no n'hi havia gaire de pagesos.

"Bueno", també hi havia més màquines de rentar i més coses d'aquestes.

E: Era més endarrera, que hi havia més agricultura, m'entens?

No, es que estava pensant també en els emigrants que debien venir aquí, que també devia ser molt semblant, la gent que venia a treballar.

M: Més aviat venien els valencians al temps d'estiu a segar.

Ah, clar, la gent que venia...

M: I després els valencians venien a escatar els enciams de l'embarc.

Ah, sí? Què són els enciams de l'embarc?

M: "Bueno", el "trocadero", aquell enciam...

Ah, sí, ja m'ho han dit, sí.

E: Que es posen en caixes, que han de pesar 10 kilos no sé quants enciams, no?

M: Aquests enciams que són grèvols, que són petitets així, que fa com un ullet i unes fulles "sueitas", unes fulles així.

E: D'això se'n feien molts camps.

M: I això ho embarcaven, ho passaven a un que se'n cuidava, el "millonari" ho havia fet.

Ah, li deien el "millonari", sí?

M: Sí... la Matilde.

Ah, clar, és veritat, que ella és de "Cal Millonari".

M: La Matilde, doncs a casa seva ho embarcaven i... o passaven i deien: "Aquest camp, mira, et dono tant i me'l quedo jo".

E: Sí se'l venies bé i si no llavors hi havia el regateig.

M: Es quedaven escarxofes, es quedaven... i al Prat hi havien molts embarcadors, a Hospitalet no n'hi havien gaire.

E: "Bueno", però els del Prat venien aquí.

Aquí a comprar. I llavors què eren gent que per exemple ho venien a buscar en un carro? Llavors vostès no els treien els

enciams, ho feia l'embarcador també.

E: No, no, s'ho collien.

Ell enviava als seus homes...

E: Venien aquí i feies tracte d'aquell camp.

I llavors ell ja disposava del camp.

E: I llavors ell ja es posava fins a tal "fecha".

Clar, perquè vostè pogués sembrar una altra vegada.

M: Escaroles no, escaroles no es portaven en els carros.

E: "Bueno", hi havia algun tracte, això també depenia a vegades del contracte.

Sí, del comprador, no?

E: Però enciam al "trocadero" quasi sempre...

M: Sí que hi ha coses antigues d'explicar.

Jo estic aprenent molt, clar.

E: I tu no ho sabies tot això?

No, per això, que em fa gràcia, perquè clar, són coses que no sabia.

E: Per nosaltres és cosa natural que no donem importància.

No, però és important, és important, perquè són els oficis que han hagut i com ha anat...

E: I quan venien aquí si havia molta demanda... perquè a vegades hi havia molta demanda, venia un i t'oferia un preu, et venia un altre i: "Guarda-me'l per mi". I a vegades guardaves paraula, anaves guardant paraula i allavors en venia un altre que n'oferien més i entre tots plegats feien... Això passava.

Sí, això m'ho va dir el Salvador, que als anys de la guerra europea vostès van vendre molt, perquè clar, com que hi havia la guerra els camps d'allà no produïen i tot això. Llavors va ser una bona època per La Marina d'aquí. Diu que fins que els holandesos van posar els invernacles, que allavors diu que "tururú".

E: Clar, sí, però "bueno", mira.

No, van ser uns anys macos, no?

E: I d'experiències i coses, mira, que s'han viscut, el que és que nosaltres no ho recordem ara perquè s'hauria un de dedicar a burxar una miqueta i diríem: "Ah, sí, miri, havia sortit això i allò", però...

Clar. I llavorens els hi anava a preguntar, de la gent d'abans vostès tenien molta amistat amb els pagesos o també amb la gent de l'Hospitalet Centre?

M: Igual.

E: La relació és la mateixa.

Perquè lo que he vist és que molta gent pagesa es casava molt entre ells, potser perquè també vivien aquí de sempre, no?

E: Sí, això també influeix però abans els gremis s'ajuntaven.

Clar, i feien balls a on hi anaven per exemple, tots els del Centre.

E: No solament balls, la relació d'una família amb les altres, les relacions de les famílies era el que influïa moltes vegades.

El seu marit era pagès també?

E: No.

Ah, mira, veus?

E: No venia de pagès, ell no venia de pagès.

I va fer de pagès per això, al quedar-se amb vostè.

E: Sí. I aquí estem de pagès.

Clar, està molt bé. I vostès què van pensar quan van fer tota la urbanització aquestta de Bellvitge, la Zona Franca, tot això com ho van viure? Acostumades a veure els camps, a tenir els amics allà...

E: Tenim amics a tot arreu.

"Bueno", perquè van venint cap aquí.

M: Nosaltres, els camps que havien, uns eren allà... a la Zona Franca no hi teníem res, era ma germana que hi tenia. Nosaltres en el Prat...

E: "Bueno", és igual, a La Marina d'aquí sí, per La Marina tot aquí, sí, però nosaltres erem de més amunt.

I els hi va sapiguer greu que es construís tot això, que canviés tot el paisatge...

E: Home, això no t'agrada.

M: Era molt bonic!

Abans era molt bonic, no?

E: No agrada però t'has de mentalitzar de que mira, el temps és així i ho porta, però quan te toca rebre no t'agrada. Si et toca a rebre no t'agrada! Ja pot ser bonic pels altres, ja, però lo teu és lo teu, eh?

Llavors es van entristir, no?

E: Dona, són coses que no alegren, quan sents que l'un ha de marxar, que l'altra ha de marxar, que veus els tractors i tot això, no alegra.

Venen per aquí, diuen: "Mira, això t'ho han d'expropiar", "pues" no t'agrada. No és el valor que et donen dels cèntims, és el sentiment el que costa.

Clar, perquè és de la família de molts anys...

E: No, no, i encara que siguide poc, quan una cosa és teva sap molt de greu de despendre-te'n. Que dius com allò, vas i t'arregles en altre costat, "bueno", però ja estava organitzat així i ja no havia que pensar res més.

I se'n recorden de la guerra civil, que totes dugues debien ser molt petites, no?

M: Jo me'n recordo "algo".

Què recorda?

E: Era molt petita.

M: Jo d'aquí casa, mira, me'n recordo del final de la guerra, del final.

Ah, sí? Doncs expliqui, a veure. Ui, la seva germana em va explicar una cosa! Que em va dir: "Això les noies t'explicaràn més", em va dir.

M: "Bueno", ella sap més que jo. Jo me'n recordo... perquè jo era molt petita, devia tindre uns 3 anys, encara no, quan va començar.

Clar, era petita.

M: Però quan va acabar "pues" ja tenia 5 o 6. Jo me'n recordo que allavors dèiem els rojos i els nacionals, i que els rojos van tirar el pont del riu a terra, i van venir per aquí la carretera del Mig, venien per aquí, i aquí a casa van fer una llar de foc i tot de gallines i conills que havien pres se'ls van menjar aquí. Allavors van venir els nacionals...

E: Aquí se'ls havia ofegat un noi al passar el riu. Sí, estaven molt tristos en aquí.

Qui, els nacionals?

E: Sí, aquests van ser els nacionals.

M: I els nacionals allavors van posar en el barri dos banderes, i la plana major de mando era aquí dintre, a casa.

Clar, perquè era l'entrada a Hospitalet diguem-ne, és la casa que està més a la vora.

M: Aquí hi havia la plana major de mando. I allavors van portar uns i els van interrogar aquí dintre casa. I estaven aquí, i aquí s'escalfaven perquè com que travessaven el riu i llavors baixava tanta aigua, "pues" anaven mullats i era el febrer, "pues" anaven mullats i s'escalfaven. I aquí dintre ens deien que no tinguéssim por, que no tinguéssim por, però... i tenien... a cada finestra hi havia una d'això...

E: Una ametralladora.

M: Ametralladora.

Els nacionals que vigilaven?

E: Sí, però primer havien vingut els alemanys.

Van venir els alemanys?

M: Sí, 15 dies els vem tenir, 15 dies.

Jo pensava que no havien entrat per Barcelona.

M: Els alemanys els vem tenir 15 dies, els tteníem aquí i van venir "tanques" a camp "través" i els vem tenir aquí 15 dies.

A o aquí? A on hi ha l'institut?

M: No, no, no, aquí en aquests porxos, aquí davant. I venien a rentar-se aquí, a la bomba venien a buscar aigua per ells, en tendes de campanya es van instal·lar, i tenien un "aparato" que veien dintre els avions qui anava.

Ah, sí?

M: Sí.

E: D'aquí a Girona veien.

M: Estàvem aquí ben... Si som vius...

De miracle, no?

M: Primer pels uns i després pels altres, o sigui, que sempre aquí hi havia algú.

Vostè va passar por quan veia això dels interrogatoris?

M: Jo en temps de la guerra...

E: No, perquè erem petits i...

I no coneixes.

M: Jo en temps de la guerra, quan passaven els cotxes que se'n diuen els amos i se'n duïen la gent, que els mataven, "pues" jo m'amagava sota el feixiner i m'amagava a dintre els armaris.

E: Quan sentia els cotxes aquells que ja es coneixien, que tocaven una sirena especial...

Ah, tocaven una sirena... quals, els que anaven a matar a la gent tocaven una sirena especial?

E: Sí, ja sentíem aquelles sirenes i allò ja no t'agradava.

A més van matar pagesos que eren amics seus, no?

E: Sí.

M: I gent del poble també.

Tants en van matar?

E: Bastante gent.

Se'ls emportaven a matar. I vostè ja era més grandeta diu?

E: Sí, sí.

I va viure lo de les col·lectivitzacions, això de l'agrícola col·lectiva? O sigui, que van anar per les cases de pagès...

E: Venien aquí a buscar el gra, a buscar tot lo que els semblava, s'ho emportaven, i al final, quan ja es veu que ja no van col·lectivitzar van venir un dia aquí, van posar un paper a la porta i diuen: "Bueno, ja no podeu tocar res més vosaltres, que això ja és nostre". Animals, eines i tot.

M: Cavalls i tot, ja no teníem ni camps tampoc. Els camps anàvem a treballar... el papa anava a treballar a altres camps.

Que no eren seus, a jornals, tots anaven a jornals. I com ho van viure els seus pares això, malament?

E: Tu diras. Imagina't tu a casa teva que et vinguin i que...

I això de la col·lectiva el seu pare va ser tècnic, perquè alguns eren tècnics de la col·lectiva.

M: Sí, això després.

Els que ja sabien de què anava i tot això.

M: Però al principi es van trobar que... ells ho van ser tot ells, però es van trobar que ells no sabien cultivar els camps, no sabien en quin temps es sembra això, en quin temps es planta allò, en quin temps...

E: Es van volguer posar davant i es necessita una experiència.

M: I allavors es van trobar que els camps no els donaven i llavors van tindre d'agafar als amos i fer-ne tècnics.

E: Llavors van posar un amo i un treballador. El treballador pels treballadors i l'amo diguessim, el tècnic per la terra, per ordenar-ho, i el que manava al personal, aquell també vigilava al amo perquè com que era un amo... doncs també es vigilava.

I els que s'hi van posar aquests nous, eren de Hospitalet o eren de Barcelona, aquests que es van posar com a manar?

E: Sí, anaven a treballar al camp.

Ah, sí? O sigui, eren treballadors del camp que van entrar a l'agrícola aquesta.

E: Sí, eren els treballadors del camp, allavors com que als amos els van col·lectivitzar van quedar els treballadors també, però es van posar els treballadors al davant, però no se'n van sortir i llavors va ser quan van posar...

I n'hi havien dels seus treballadors també o no?

E: No sé.

És que no he trobat els noms de la gent de l'agrícola col·lectiva, el Passariu sí que em va donar algun que se'n recordava però quasi no hi ha papers a l'arxiu. Així com he trobat d'altres coses sí, de l'agrícola no he trobat quasi res.

E: No, perquè això... Miri, l'únic que en coses d'aquestes podria ser, perquè era... Va ser en la guerra o després de la guerra?... El Marcé gran...

M: No ho sé.

E: El Marcé gran no sé si a la guerra ja havia sigut... Sap qui dic?

Quin Marcé, el de "Cal Polític"?

E: "Bueno", de "Cal Polític", però els que vivien aquí a la carretera...

M: Aquest que és casat amb la Rosó.

E: Amb la Rosó Puig.

Un que havia treballat al museu o havia estat al museu?

E: Sí.

Ah, potser que en la guerra...

E: Aquell que va amb barba.

Sí, sí, que és dibuixant també, que té molta mà i tal.

E: Sí, hi ha el petit que és el de la Carme Rodona...

No, el de barba, el de barba, sí, que ha escrit llibres també.

E: Sí, sí.

Aquest potser que sàpiga, li preguntaré.

E: Aquest havia sigut secretari... però era una nano quan...

Debia ser molt jovenet, no?

E: Sí, sí. Si eés que hi era en la guerra era molt jovenet.

Debia ser un crio, clar.

E: Sí, era molt jovenet. Ara, que si va entrar ja després...

Ja és un altre cosa, clar. Llavors durant la guerra, vostè on diu que s'amagava, perquè no he entès, diu que s'amagava...

M: Al feixinet, sota un feixiner.

Què és un feixiner?

E: Una altra de les coses que...

M: Els feixiners són... en els arbres...

E: Allò que fan els troncs, una feixina, un feix lligat.

Un feix, un feix de troncs lligats.

E: De troncs o de rames.

M: Sí, amb allò fèiem una pila ben feta.

E: Una pila ben feta a terra i posàvem unes pedres, allavors unes barres perquè si plovia o així no es fes malbé.

M: I com que totes les cases de pagès tenien llar de foc, "pues"...

E: Era la llenya. Allavors posaven unes així i els altres a l'altra banda així...

M: I jo m'amagava a sota.

E: Es posava a sota.

I després quan van entrar els nacionals, quin ambient van trobar vostès a Hospitalet? O sigui, van veure ambient de represalia o de gent que havia marxat o "algo" així?

M: No.

I amb els pagesos? Debien estar la mar de contents una altra vegada als camps.

E: De moment revius, et trobes amb els de casa i amb el demés que t'envolta ja no...

M: Ara que de gana, van ser uns anys de molta gana.

Van passar gana, no?

E: En temps de la guerra sí.

M: Cuiem bledes i ens deien que era cansalada la penca de la bleda.

Qui deia que era cansalada, la seva mare?

M: Sí, escolta, si no tenia... i oli i totes aquestes coses no n'hi havia, ni sabó, no hi havia... no hi havia res.

E: "Bueno", no sé que explicar més.

Sí, lo de l'estraperlo que l'altra dia em deien. Era el temps de que venia molta gent a buscar...

M: Ah, passaven amb el carrilet per aquí, on passava el carrilet per aquí tiraven el pa.

E: Tiraven sacs.

M: Amb sacs i farcells, perquè a la Plaça Espanya els agafaven, a la Plaça Espanya no ho podien passar i quan eren a aquest dret d'aquí vora la via, aquí aquest dret, el tren directe que venia tiraven tot.

E: I els esperaven els familiars.

Ah, llavors lo recollien.

E: Ho recogien i ells ja baixaven a la Plaça Espanya.

M: Però llavors ja baixaven sense res, però aquí cadascú tenia els seus que els hi recollien.

E: Els que anaven per aquests pobles a comprar per...

Sí, per vendre o per la família. I vostès també venia gent a comprar-els-hi o no?

E: No, aquí no.

M: Si no teníem res.

E: No teníem res.

Però tenien gallines i ous, tot això.

E: No, això no.

M: Poques gallines.

E: Molt poqueta perquè no podíem...

M: No teníem blat de moro per utilitzar.

E: No podíem tenir allavors, però després de la guerra encara es continuava això.

M: I els carros que anaven a Barcelona, que anaven al Born carregats i els hi tallaven els guarniments i si el carro se colava, la gent els hi saltaven i els hi prenien tot.

Ah, sí? Per què? Perquè caigués el carro cap endarrera i llavors... per la gana que tenien.

M: Els carros i els camions de sucre o lo que pasés, tot, tot ho prenien.

Això quan, després de la guerra?

M: Sí, sí, sí.

I també em deien que era molt perillós quan anaven cap al Born,
per la Zona Franca, perquè també els atracaven els carros.
E: Això al Paralelo.

Al Paralelo també?

E: Al mig del Paralelo era on... perquè s'amagaven la gent entre els carrers aquests petits i allavors sortien dos o tres i allavors ja sortia tot el "grupo" i és clar, com que si **????**
M: I llavors ja el que feien és que s'ajuntaven 3 o 4 però no podien fer gran cosa.

Clar, perquè havies d'estar pel cavall i per tot.

E: No, i davant d'aquests no podies... no hi havia cosa.
M: Allò van ser uns anys de molta por. Posaven guàrdies a tots els camps i... tots els camps anaven a fer guàrdia d'un cap a l'altre...

(Interrupció)

M: A les cases de pagès els safareijos tots eren a fora, i eren safareijos grans, que hi cabien 100 o 150 galledes d'aigua. Eren safareijos grans, i no s'abocava l'aigua cada vegada de rentar perquè no hi havia massa, però de vegades et quedava a l'hivern l'aigua glaçada, llavors havies de trencar el glaç i rentar.

Ostres, quina gelor! I quan els hi va arribar l'electricitat a vostès? Perquè hi ha alguns que els hi va arribar bastant tard.

E: Aquí... jo era molt petita, aquí deu fer que ja hi ha electricitat... dels anys 24 o 25. Ja fa anys.

Sí, fa molt, molt. No, és que a alguns els hi va arribar als 40 o després de la guerra.

E: Després de la guerra lo que ens va arribar va ser el telèfon, al cap de molts anys.

I què em deia vostè? Expliqui'm això, que diu que hi havia una dona que anava a rentar per les cases.

M: Sí, moltes cases tenien la minyona o una dona que anava...

E: La minyona i una que anava a rentar. Aquella només rentava, aquestes anaven per les cases a rentar.

Que són les lavanderes que es diuen.

E: Aquestes anaven a rentar per les cases. A cada casa hi havia una minyona i moltes vegades hi havia una que anava a rentar.

Clar, i una cosa que em va cridar l'atenció quan vaig venir era que tenen totes les eines netes, tot ben posat, com és això? Com és que tenen tant de "cariño" a tot això?

E: Perquè s'ha viscut.

L'heu viscut, no?

E: Perquè l'hem viscut i lo que s'ha viscut... i ho havíem vist tota la vida, perquè el meu pare era molt curiós i el meu marit també i totes les eines, totes, quan venien del camp no les podien entrar que no netejessin les eines. Tot havia de quedar net, perquè el que venia després a buscar una eina la trobés neta.

I així és que la costum era quan arribaven netejar-ho.

E: Quan arribaven havien de netejar totes les eines.

I aigua corrent sempre en va tenir la casa també

M: Teníem pou.

E: Hi havia pou, però després ja van posar l'aigua, però el pou era aquí.

M: Perquè cada any el tenien d'enfundir.

E: "Bueno", però l'aigua que teníem era la del pou, eh?, que ens van posar aigua directa per dintre i era de la nostra, del pou, eh?

Era aigua del pou, o sigui, llavors amb l'electricitat la feien pujar, no? Llavors tenien bomba aquí fora, em deien també.

M: Bomba i motor.

E: Hi havia bomba, hi havia motor i hi havia pou.

M: Llavors van haver-hi uns anys que hi havia moltes fàbriques i tothom... l'aigua no gastaven aigua corrent, feien pous les fàbriques.

E: Aquestes fàbriques totes van haver de fer pou.

Ah, sí? O sigui, perquè no hi havia conducció d'aigua que anés cap aquí.

E: No, feien pou.

M: I és clar, tantes fàbriques, les fàbriques gasten molta aigua...

Van xuclar.

E: Després van posar l'aigua corrent i els pous ja no...

M: I cada any ja teníem d'anar baixant, ja teníem d'anar baixant, ja teníem el pou a 23 metres "pues" llavors vam posar aigua corrent.

Ara que parlen d'aigua, se'n recorden de les inundacions? Ara que fan la "zanja" aquí, que l'altra dia m'ho deien... Expliqui'm de les inundacions.

E: Tot cobert d'aigua! Tot cobert d'aigua!

M: Si no fa gaire temps la riera...

E: Però ella es refereix al riu.

Sí, les del riu, les antigues diguem-ne així.

M: Les del riu, a nosaltres ens és igual el riu que la riera.

E: Aquí el riu ens arribava fins a la palmera.

M: Fins la palmera, fins aquí la palmera.

O sigui, el riu mai els hi va entrar a la casa, als camps sí, però a la casa no.

E: Perquè miri, el pla d'aquí, a Bellvitge hi havien uns camps, hi havia una barraca de feixos de canyes, una barraca feta amb feixos de canyes, i quan aquí l'aigua arribava aquí, allà darrera Bellvitge faltava un trosset així per arribar a la barraca aquesta. El desnivell que hi havia aquí a Bellvitge.

M: I aquesta riera comença per aquí, que hi ha un tunel, i com que quan arriba més avall de Bellvitge cap allà ja no...

Ja no hi ha desaigue, no?

E: Sí, que hi ha desaigue, però...

M: Sí, però molt petit.

E: S'ajunta, ja no és tan gran, si fos més gran...

Llavors aquí es va inundar l'any passat.

E: Això són molts anys que surt.

Clar, i ara aquest any ja no d'allò...

M: Aquest any ens va entrar... miri, aquest porxo encara està obert, fins aquí la lavadora, l'aigua fins aquí sota, a dintre d'aquest quarto i a dintre aquesta taula coberta, dos pams d'aigua, sota la taula dos pams d'aigua.

E: Miri, només l'haig de dir una cosa...

M: Que de planta no se'n veia cap.

E: No se'n veia cap planta, només veies els troncs dels arbres.

Una desgràcia, eh?

M: I allà dintre tots els mobles, tot, i treu llibres i treu...

CARA B:

Hi ha alguna cosa més que se'n recordin que vulguessin... "Pues escriu sobre això o aquesta cosa"...

E: Ara de moment no...

No, si els hi acut alguna cosa puc tornar, clar. No sé, perquè les festes, hem fet els riuats, hem fet les amistats una

mica... Ah, sí, l'escola! Vo`stès venien a escola aquí al Centre?

E: Sí, jo anava al col·legi de les monges.

A les monges. I vostè també.

E: Ella també.

M: Però ella després de la guerra...

E: Hem anat a les monges, la formació nostra és de les monges, i totes erem a les monges, però quan es va acabar la guerra la mama em va portar... "bueno", va parlar amb les monges, diu: "Bueno", ara tornarem a portar". Diu: "Les petites sí, l'Angeleta i la Maria sí, però l'altra encara no tenim professora pels més grans. Hem d'anar fent una classe com parvulari i una mica més". I allavors em va dir: "Per què no vas al Centre Catòlic? que han posat mestres..."

Pels més grans.

E: Diu: "Han posat professors", i allavors vaig anar al Centre Catòlic i allà vaig fer els meus estudis.

Clar, i van estudiar més de grans o no?

E: No, jo ja fins... no sé, 16 o 17 anys vaig estudiar.

Clar, i després van anar a brodar, perquè moltes noies de l'Hospitalet anaven.

E: Sí.

A on? A la Maria Pujol o a la Parramon?

E: A la Parramon, la Parramon és la més antiga, perquè la Pujol era deixeblla d'ella.

Ah, no ho sabia que era deixeblla d'ella. Llavors anaven a la Maria Parramon, que eren tres germanes.

M: Sí.

I abans, durant la guerra algunes pageses...

M: Tres germanes i un germà... un o dos de germans?

Un, un noi em sembla, no?

M: El Ramon em sembla...

E: No em recordo.

M: Sí...

E: El de la Rambla, un... però no me'n recordo.

No ho sé, les noies sí que les recordo les tres, que una feia puntes, i després hi havia una més jove que treballava a Barcelona, sí. I llavors vostè durant la guerra, algunes noies pageses em van dir que van anar a unes escoles que van fer, d'aquestes racionalistes a les cases de pagès. Vostè no hi

va anar a cap d'aquestes? O sigui, quan va venir la guerra vostè va deixar d'anar a l'escola.

E: Sí, nosaltres vem deixar d'anar a l'escola.

I es van quedar a la casa de pagès.

E: Ens vem quedar aquí, sí.

Clar, és que les... No em recordo qui, l'Amelia Bartra diu que va anar a una escola racionalista. Ah, i a més em va dir també que havien vingut refugiats quan la guerra.

E: Aquí no, aquí no em vem tenir.

Vostès no en van tenir, debien anar més cap allà abaix.

E: Aquí no.

M: Ja vam tindre prou amb els alemans i...

Déu n'hi do, no? I no es van espantar al veure els alemans?

E: No, mira, les coses quan te les vas trobant les vas passant.

Sí, les vas paint, no?

E: Vas passant, les vas passat, et trobes amb allò i penses... Com que totes les coses pensaves que tot aniria per bé, que tot aniria per bé, tot anava passant.

M: Sí, sí, però agafaves cada por!

Clar, perquè era petita, no? Clar, i els bombardeijos elss recorden?

M: Sí.

Què recorden? Per aquí no havien... "Bueno", anaven a la CAMPSA, anaven a La Farga, i aquí no debien tocar gaire, no?

E: No, aquí no, però senties els avions.

M: I la metralla que queia per aquí fora.

E: I senties com anaven a caure a Barcelona, feien un soroll pesat "brr, brr, brr", senties llavorss com descarregaven.

"Bueno", "pues" ja estem més o menys...

(Interrupció)

Deia dels registres, que l'han registrat moltes vegades la casa.

E: Sí, aquesta casa en temps de guerra va ser... a principis, va ser registrada varies vegades. Venien de vegades a buscar els cèntims que hi havien, venien a registrar tota la casa per si trobaven alguna cosa, i a registrar calaixos, tot.

M: Registrar si hi havia gent amagada aquí a casa.

E: Sí, si havia algú amagat o per si havia... Després també ens van prendre la caixa de caudals, que va anar a parar a l'Ajuntament.

La seva caixa de caudals estava a l'Ajuntament?

E: Va anar a l'Ajuntament, i després de la guerra un dia el papa la va conèixer i diu: Ui, si aquesta és la meva!" I allavors van dir: "Com ho sabrem que és la teva?" Diu: "Perquè abaix hi havia unes marques de dos claus". Diu: "Mira, porto el meu "llavero" i veureu les claus on piquen i ja veureu si és aquesta o no".

I sí, sí, porten les claus i eren, però com que estava tancada amb unes altres lletres, no la van poguer obrir.

Allavors van anar a buscar... que no s'havia obert encara.

Ah, que no s'havia obert desde la guerra?

E: Sí, no s'havia obert. Llavors van anar a buscar un pràctic i van estar apaleant varies hores i la van obrir. Hi havia tot l'Ajuntament en ple mirant...

A veure que hi havia dintre.

E: Sí, perquè era el moment que plegaven a dos quarts de "dugues", i per casualitat se'ls va obrir llavors, i van trobar sol un paquet de llapis i uns papers que no tenien res dintre.

Ah, sí? O sigui, no hi havia res.

E: Ells pensaven que aquí podia haver hagut documentació de la guerra o coses. Podia ser-hi! Però el van dir: "Noi, ja te la pots emportar".

M: Aquí és clar, jo tenia molta por quan era petita, per això m'amagava, perquè venien a fer registres tants homes!

E: Els homes que entraven... Home, esveren!

Esveren, a més si sou petitetes, clar. I tenieu por de que s'emportessin coses o de que us peguessin?

E: No, de que es quedessin.

M: Saps que es por, quan ets petit saps que és por!

I al seu pare mai el van amenaçar de mort?

E: No, al meu pare no.

Perquè vostès no eren tampoc gent "d'iglesia" molt així...

E: Sí...

M: "Bueno", sí que erem "d'iglesia" d'anar cada diumenge a misa, però no...

No més.

E: Però vui dir... No, aquí a casa a ell no el van amenaçar mai, no es va haver d'amagar, no es va haver de... Home, anaves amb "cuidado" tot lo que es podia, però res.

